

Girius IVOŠKA

Teisės instituto Baudžiamosios justicijos

tyrimų skyriaus mokslo darbuotojas

Gedimino pr. 39 / Ankštoji g. 1,

LT-01109 Vilnius

Tel. (8 5) 249 75 91

Faks. 2497591

El. p.: *giriusi@gmail.com*

BAUDŽIAMOSIOS POLITIKOS KONTRABANDOS IR MUITINĖS APGAULĖS KONTROLĖS SRITYJE ĮGYVENDINIMO LIETUVOS TEISINĖJE SISTEMOJE PROBLEMOS

Kontrabanda ir muitinės apgaulė – reiškiniai, kuriems tirti įvairiais aspektais (ekonominiu, kriminologiniu, socialiniu) Lietuvoje skiriamas ypatingas dėmesys: viešai diskutuojama apie tai, kad kontrabanda yra bene pagrindinė politikų korupcijos priežastis, vieną iš didžiausių šešėlinės ekonomikos dalių lemiantis reiškinys, viena iš didžiausių kliūčių siekiant surinkti valstybės biudžeto pajamas.

Viena iš galimybių sumažinti šių nusikalstamų veikų įtaką valstybės finansų sistemai yra baudžiamosios politikos priemonių įgyvendinimas aiškiais ir galimybės išvengti atsakomybės nepaliekančiais baudžiamaisiais įstatymais.

1. ĮVADAS

2010 m. balandžio mėnesį viešosios nuomonės tyrimo bendrovės „Sprinter“ atliktos sociologinės apklausos duomenimis, Lietuvos gyventojai yra linkę vis labiau pateisinti cigarečių, alkoholio, degalų kontrabandą ir nelegalių prekių vartojimą (2009 m. – 43 procentai, 2010 m. – 61 procentas), be to, kontrabanda pirmiausia vertinama kaip daugelio žmonių pragyvenimo šaltinis (tokį atsakymą pasirinko 60 procentų respondentų), taupymo būdas (43 procentai), valdininkų pasipelnymo šaltinis (25 procentai) ir tik po to – kaip biudžeto pajamų mažėjimo priežastis, laisvos konkurencijos ribojimas ir kliūtis teisėtam verslui (atitinkamai po 20 procentų) bei nekokybiškų prekių atsiradimo rinkoje šaltinis (5 procentai).¹

¹ Gyventojų požiūrio į kontrabandą ir nelegalių prekių vartojimą tyrimas. Šaltinis: Lietuvos laisvosios

Tokie duomenys leidžia teigti, kad kontrabanda vertinama labiau kaip naudingas nei pavojingas reiškinys, todėl reikia itin kruopščiai apgalvoti ir pasverti, kokios kontrabandos ir muitinės apgaulės kontrolės priemonės yra būtinos ir maksimaliai veiksmingos.

Minėtos sociologinės apklausos metu buvo gauta Lietuvos gyventojų nuomonė apie kontrabandos priežastis, tarp kurių pirmiausia minimos tokios:

dideli kainų skirtumai palyginti su kaimyninėmis šalimis, kuriuos lemia dideli mokesčiai (34 procentai respondentų tai nurodo kaip pagrindinę, 20 procentų – kaip antrąją priežastį);

augančios produktų kainos ir mažėjančios gyventojų pajamos bei galimybės įpirkti teisėtai (19 procentų respondentų tai nurodo kaip pagrindinę, 31 procentas – kaip antrąją priežastį);

pernelyg sudėtinga užsiimti verslu teisėtai (19 procentų tai nurodo kaip pagrindinę, 8 procentai – kaip antrąją priežastį).

Kita vertus, mažiau svarbiomis laikomos tokios kontrabandos priežastys:

korupcija (11 procentų respondentų tai nurodo kaip pagrindinę, 17 procentų – kaip antrąją priežastį);

per švelnių bausmių taikymas (11 procentų respondentų tai nurodo kaip pagrindinę, 8 procentai – kaip antrąją priežastį);

teisėsaugos institucijų nepajėgumas kovoti su kontrabanda (6 procentai respondentų tai nurodo kaip pagrindinę, 5 procentai – kaip antrąją priežastį).²

Iš šio straipsnio įvado pradžioje minėtų nuomonių apie kontrabandą ir jos priežastis galima susidaryti išpūdį, kad egzistuoja du požiūriai į kontrabandą.

Vienas, vyraujantis, požiūris yra toks, kad kontrabanda yra ja besiverčiančio asmens būdas kompensuoti negautas pajamas, išvengti pajamų praradimo ir sutaupyti laiko, skirtino pajamoms gauti, ir kad šis elgesio būdas yra savotiška savisauga nuo neapdairios ir neracionalios ekonominės politikos.

Kitas, mažumos apklaustųjų formuojamas, požiūris yra toks, kad kontrabanda yra savanaudiška, biudžeto pajamas mažinanti, laisvą konkurenciją ribojanti, teisėtam verslui kliudanti veikla, kurią lemia korupcija, per švelnių bausmių taikymas ir teisėsaugos institucijų gebėjimų kontroliuoti kontrabandą stoka, kitaip tariant, veiksniai, reguliuojami baudžiamosios ir viešojo administravimo politikos priemonėmis.

Tos pačios apklausos duomenimis, dauguma gyventojų kaip efektyvias kontrabandos ir nelegalių prekių gamybos ir prekybos kontrolės priemones pirmiausia nurodo ekonominės politikos priemones, t. y. mokesčių (akcizų) mažinimą siekiant

rinkos instituto interneto svetainė. Prieiga per internetą: <http://files.lrinka.lt/Pranesim/Kontrabandos_tyrimo_apzvalga_2010.pdf>.

² Ten pat.

mažesnių kainų (89 procentai apklaustųjų) ir valdžios reguliavimų, trukdančių užsiimti verslu, mažinimą (78 procentai).

Baudžiamosios ir viešojo administravimo politikos priemonės, apklausos duomenimis, kaip efektyvias nurodo mažiau apklaustųjų: valstybės sienų kontrolę efektyviai laiko 69 procentai apklaustųjų, bausmių griežtinimą – 59 procentai, teisėsaugos pareigūnų darbo užmokesčio didinimą – 47 procentai, teisėsaugos pareigūnų įgaliojimų stiprinimą – 42 procentai, teisėsaugos pareigūnų skaičiaus didinimą – 37 procentai.

Pastebėtina, kad bausmių griežtinimas nėra palankiausiai vertinama efektyvi baudžiamosios politikos kontrabandos kontrolės srityje kryptis, tačiau tai neturėtų stebinti atsižvelgiant į šiame straipsnyje analizuojamas kontrabandos ir muitinės apgaulės (turtinio pobūdžio nusikalstamų veikų apskritai) kontrolės problemas.

Šio straipsnio analizės objektas – baudžiamosios politikos kontrabandos ir muitinės apgaulės kontrolės srityje trūkumai, atsirandantys teisėkūros proceso metu ir atsakomybės už veikas taikymo metu, bei baudžiamosios politikos šioje srityje perspektyvos, o analizės tikslas – pateikti siūlymus, kaip efektyviau kontroliuoti kontrabandą ir muitinės apgaulę tobulinant Lietuvos Respublikos baudžiamųjų įstatymų normas, reglamentuojančias atsakomybę už kontrabandą ir muitinės apgaulę, ir tikslinant jų taikymą.

Atsižvelgiant į tai, šiame straipsnyje naudojantis sisteminiu, lingvistiniu, teleologiniu, matematiniu metodais ginamas teiginys, kad viena iš kontrabandos ir muitinės apgaulės priežasčių yra neracionali baudžiamųjų įstatymų leidyba bei netikslus ir neišsamus kontrabandos ir muitinės apgaulės pavojingumo pobūdžio teorinis ir praktinis vertinimas.

Pažymėtina, kad sprendimas šiame straipsnyje analizuoti baudžiamosios politikos įgyvendinimo problemas neatskiriant kontrabandos ir muitinės apgaulės kaip savarankiškų kontrolės objektų grindžiamas tuo, kad ir šių veikų neteisėtumo pobūdis, ir maksimali baudžiamųjų sankcijų, taikomų už šias nusikalstamas veikas, riba yra analogiška: galiojančioje³ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – LR BK arba BK) 199 straipsnio 1 dalyje yra numatyta taikyti baudą arba laisvės atėmimą iki aštuonerių metų tam, kas per Lietuvos Respublikos valstybės sieną gabendamas privalomus pateikti muitinei daiktus, kurių vertė viršija 250 MGL dydžio sumą, nepateikė jų muitinės kontrolei ar kitaip šios kontrolės išvengė arba neturėdamas leidimo per Lietuvos Respublikos valstybės sieną gabeno kilnojamąsias kultūros vertybes ar antikvarinius daiktus, o galiojančioje LR BK 199¹ straipsnio 1 dalyje yra numatyta taikyti baudą ar laisvės atėmimą iki aštuonerių metų tam, kas iš Europos

³ Straipsnyje gvildenamų problemų analizė atlikta atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos teisės aktus, galiojančius 2011 m. gegužės 1 d.

Sąjungos valstybės narės į Lietuvos Respubliką įvežė privalomus pateikti muitinei daiktus, kurių vertė viršija 250 MGL dydžio sumą, ir jų nepateikė Lietuvos Respublikos ar kitos Europos Sąjungos valstybės narės muitinės kontrolei ar kitaip šios kontrolės išvengė.⁴

Atsižvelgiant į anksčiau suformuluotą analizės objektą, pirmoji šio straipsnio dalis skiriama kontrabandos ir muitinės apgaulės baudžiamosios politikos problemų, kylančių teisėkūros proceso metu dėl abejotinių įstatymų leidybos iniciatyvos teisę turinčių asmenų siūlymų, analizei, antroji straipsnio dalis – kontrabandos ir muitinės apgaulės baudžiamosios politikos problemų, kylančių teismų praktikoje kvalifikuojant veikas ir taikant sankcijas, analizei, o trečioji – baudžiamosios politikos šių veikų kontrolės srityje perspektyvoms.

2. KONTRABANDOS IR MUITINĖS APGAULĖS KONTROLĖS ĮGYVENDINIMO PROBLEMOS TEISĖKŪROS SRITYJE

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008–2012 metų programos įgyvendinimo plane nustatyta parengti atitinkamus teisės aktus, sugriežtinančius atsakomybę už nelegalią prekybą ir kontrabandą, o Vyriausybės programos 2008–2012 metų veiklos strategijos nuostatų įgyvendinimo priemonių V skyriaus „Teismai ir teisingumas“ 122 nuostatoje deklaruojamas siekis orientuoti baudžiamąją politiką (ypač kalbant apie nesmurtinius nusikaltimus) ne į asmens įkalinimą, o į viešuosius darbus ir kitas alternatyvias su asmens laisvės atėmimu nesusijusias bausmes.⁵

Atsižvelgiant į tai, kad kontrabanda ir muitinės apgaulė yra ne smurtinio, o turtinio (finansinio) pobūdžio teisės pažeidimai, Vyriausybės požiūris į bausmių griežtinimą vertintinas kaip siekis, kad baudžiamoji politika kontrabandos ir muitinės apgaulės srityje būtų orientuota į griežtų su asmens įkalinimu nesusijusių bausmių taikymą.

Viena iš tokių bausmių yra baudos bausmė, vertinama kaip potencialiai veiksmingiausia ekonominių ir finansinių nusikaltimų kontrolės priemonė, kurios taikymo efektyvumo galimybėms plėsti Respublikos Prezidentės iniciatyva buvo priimtos LR BK 47 straipsnio pataisos.⁶

⁴ 2000 m. rugsėjo 26 d. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (aktuali redakcija). Šaltinis: Lietuvos Respublikos Seimo interneto svetainė. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/dokpaieska.showdoc_l?p_id=388527>.

⁵ 2009 m. vasario 25 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 189 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008–2012 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2009, Nr. 33–1268.

⁶ 2011 m. balandžio 21 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 47 straipsnio pakeitimo įstatymas

Šiomis pataisomis įtvirtintos penkis kartus didesnės maksimalios baudos, nustatytos už nesunkius, apysunkius ir sunkius nusikaltimus (atitinkamai 500 MGL vietoje 100 MGL, 1000 MGL vietoje 200 MGL, 1500 MGL vietoje 300 MGL).

Šią pataisą kritikavęs Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad baudos bausmės didinimas gali ne sumažinti, bet padidinti laisvės atėmimo bausmės taikymą, nes skiriant baudos bausmę taikomos bendrosios bausmės skyrimo nuostatos, pagal kurias bausmės dydis pradedamas skaičiuoti nuo jos vidurkio, tačiau, nesant lengvinančių ar kitokių aplinkybių, švelninančių kaltininko atsakomybę, teismai skiriamos baudos dydį privalės skaičiuoti nuo jos vidurkio ir neturės galimybių nustatyti mažesnio jos dydžio.⁷

Anot Teisės instituto mokslininkų, pastarojo dešimtmečio Lietuvos baudžiamosios politikos tendencija, susijusi su naujojo Baudžiamojo kodekso įsigaliojimu, rodo, kad baudos, kaip kriminalinės bausmės, vieta bausmių sistemoje tvirtėja, tačiau tai, kad teismas nuosprendžiu paskyrė baudos bausmę, dar negarantuoja, kad ji ir bus išieškota valstybės biudžeto naudai:

1) jei asmuo neturi lėšų sumokėti teismo nuosprendžiu jam skirtą baudą, nors nevengia baudos mokėti, tai teismas nuteistojo prašymu ir sutikimu gali baudą pakeisti švelnesne bausme – viešaisiais darbais, o jei asmuo vengia savanoriškai sumokėti baudą ir jos negalima išieškoti priverstinai, teismas gali baudos bausmę pakeisti areštu;

2) Antstolių rūmai nerenka konkrečios statistikos dėl kriminalinės baudos išieškojimo ypatumų – tik bendrą informaciją, kiek antstoliams buvo pateikta vykdomųjų raštų pagal vykdomąjį raštą pateikusias institucijas; kadangi teismai pateikia vykdomuosius raštus ne tik dėl kriminalinės bausmės baudos išieškojimo, nustatyti kriminalinės baudos efektyvumo negalima.⁸

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, matyti, kad su įkalinimu nesusijusių bausmių reikšmės kontrabandos ir muitinės apgaulės kontrolei didinimas atrodo perspektyvus, tačiau reikalauja tam tikrų teisėkūros ir teismų praktikos pokyčių, galinčių padidinti bausmių taikymo efektyvumą.

Vienas iš tokių bandymų – Vyriausybės siūlymas pakeisti BK 199 ir 199¹ straipsnius taip, kad atsakomybė už sunkų kontrabandos ar muitinės apgaulės nusikaltimą atsirastų tuomet, kai kontrabandos ar muitinės apgaulės dalyko vertė viršija ne 250 MGL, o 200 MGL, o tais atvejais, kai dalyko vertė viršija 50 MGL, bet neviršija 200

Nr. XI-1350 // Valstybės žinios, 2011, Nr. 49–2374.

⁷ 2010 m. gruodžio 16 d. Lietuvos Respublikos Teisės ir teisėtvarkos komiteto išvada Nr. XIP-2069(2). Šaltinis: Lietuvos Respublikos Seimo interneto svetainė. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/dokpaieska.showdoc_l?p_id=389029#_ftn2>.

⁸ Ten pat.

MGL, būtų taikoma atsakomybė už apysunkį kontrabandos ar muitinės apgaulės nusikaltimą, o ne už administracinį teisės pažeidimą.⁹

Šis pasiūlymas grindžiamas tokiais motyvais:

1) dalis kontrabandininkų apskritai neviršija gabenamų prekių vertės, už kurią numatyta baudžiamoji atsakomybė, nes bijo terminuoto laisvės atėmimo bausmės, teistumo ir kitų baudžiamosios atsakomybės poveikio priemonių, todėl baudžiamoji atsakomybė – labiau atgrasanti ir efektyvesnė teisinės atsakomybės priemonė kontrabandos bylose nei administracinė atsakomybė;

2) dabartinė riba, nuo kurios taikoma baudžiamoji atsakomybė – 250 MGL – yra gana didelė, kad asmenys iš vieno tokio krovinio gautų nemažą pelną ir jiems apsimokėtų vežti vien kontrabandą, kurios vertė neperžengia administracinės atsakomybės ribų, todėl išplėtus baudžiamosios atsakomybės taikymo sritį ir pradėjus taikyti baudžiamąją atsakomybę ne nuo 250, o nuo 50 MGL, tai būtų veiksminga prevencinė priemonė, be to, šie pokyčiai užtikrintų tinkamą ir proporcingą teisinės atsakomybės įgyvendinimą;

3) siūlomu pakeitimu būtų sutrikdyta organizuotų kontrabandos grupuočių veikla tuo aspektu, kad dažniausiai tiek kontrabandininkų prekių vertė, tiek autotransporto priemonių ar slėptuvių, skirtų kontrabandai gabenti ir slėpti, paruošimas yra orientuotas į 250 MGL dydžio ribą, siekiant išvengti baudžiamosios atsakomybės, o ypač – terminuoto laisvės atėmimo bausmės ir teistumo.

Vertinant pirmojo pasiūlymo esmę – išplėsti baudžiamosios atsakomybės už kontrabandą ir muitinės apgaulę taikymo ribas, abejonių kelia tai, kad nors baudžiamoji atsakomybė vertinama kaip labiau atgrasanti ir efektyvesnė teisinės atsakomybės priemonė kontrabandos bylose nei administracinė atsakomybė, tačiau nebuvo pateiktas siūlymas baudžiamąją atsakomybę reglamentuoti už bet kokio masto kontrabandą ar muitinės apgaulę.

Kita vertus, toks radikalus pasiūlymas, atrodo, nėra būtinas: Teisės instituto specialistų nuomone, siekiant didesnio nuoseklumo kontrabanda ir kiti panašūs nusikaltimai pripažintini apysunkiais nusikaltimais, o dalis administracinių teisės pažeidimų galėtų būti pripažinti baudžiamuoju nusižengimu, be to, anot Teisės instituto mokslininkų, sistema „kontrabandos administracinis teisės pažeidimas – kontrabandos baudžiamasis nusižengimas – kontrabandos apysunkis nusikaltimas“ atitiktų ir praktikos realijas, nes už šiuos nusikaltimus niekad neskiriamos griežtesnės nei 4 metų bausmės, o 5 metų ar ilgesnio termino bausmių griežtinimo bauginamasis

⁹ 2010 m. lapkričio 23 d. įstatymo projekto Nr. XIP-2697 aiškinamasis raštas. Šaltinis: Lietuvos Respublikos Seimo interneto svetainė. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/dokpaieska.showdoc_l?p_id=386859>.

efektas apskritai niekada neviršija 1 procento.¹⁰

Antra vertus, įgyvendinti siūlymą plačiau kriminalizuoti muitinės apgaulę trukdo tai, kad iki šiol nėra išspręsta muitinės apgaulės kriminalizavimo problema, t. y. nenustatyta, kokia atsakomybė – administracinė ar baudžiamoji – taikytina tam, kas iš Europos Sąjungos valstybės narės į Lietuvos Respubliką įvežė privalomus pateikti muitinei daiktus, kurių vertė neviršija 250 MGL dydžio sumos, ir jų nepateikė Lietuvos Respublikos ar kitos Europos Sąjungos valstybės narės muitinės kontrolei ar kitaip šios kontrolės išvengė, nenumatyta galimybė taikyti nei baudžiamąją, nei administracinę atsakomybę.

Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas, analizuodamas šią teisėkūros iniciatyvos spragą, nusprendė, kad siūlymas reglamentuoti administracinę atsakomybę už muitinės apgaulę „teiktinas ATPK (naujos redakcijos) darbo grupei“,¹¹ tačiau toks argumentas atsakomybės už muitinės apgaulę reglamentavimo situaciją vis tiek paliko neišspręstą.

Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas, svarstydamas BK pataisas, kuriomis siūloma BK papildyti muitinės apgaulės sudėtį, būtinybę įtraukti muitinės apgaulės sudėtį į BK grindė iš esmės šiais argumentais: „Bendrijos (Europos Sąjungos – *aut. past.*¹²) muitinės kodeksas numato išimtis iš pareigos prekes nedelsiant pateikti muitinės kontrolei, jeigu į Bendrijos muitų teritoriją įvežamoms prekėms jau įforminta tranzito procedūra. Asmuo, atsakingas už prekių gabenimą taikant tranzito procedūrą, atsako už visų prekių pristatymą per nustatytą terminą į paskirties muitinės įstaigą ir už deramą priežiūrą, kad nebūtų pažeistos muitinės panaudotos prekių identifikavimo priemonės (Bendrijos muitinės kodekso 96 str.). Pristačius ne Bendrijos prekes, kurios buvo gabenamos taikant tranzito procedūrą, į jų paskirties vietą Bendrijos muitų teritorijoje ir pateikus muitinei laikantis tranzito tvarką reglamentuojančių taisyklių, jos privalo būti pateikiamos paskirties vietos muitinei laikantis nustatytos tvarkos. Šiuo atveju prekes gabenantis asmuo neturi pareigos pateikti prekes vietos muitinei, o pareigą laikantis nustatyto termino, maršruto ir kitų taisyklių *visas* prekes pristatyti paskirties vietos muitinės įstaigai, kuri paprastai nėra ties tos valstybės siena. Taigi, formaliai tokia veika nevisiškai atitinka BK 199 str. 1 d. numatyto nusikaltimo sudėtį, nes asmuo neturi pareigos

¹⁰ 2011 m. sausio 11 d. Teisės instituto raštas Lietuvos Respublikos Seimo posėdžių sekretariatui „Dėl Baudžiamojo kodekso 199, 199(1), 199(2) ir 200 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIP-2697“.

¹¹ 2005 m. birželio 15 d. Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto išvada Nr. XP-418(2). Šaltinis: Lietuvos Respublikos Seimo interneto svetainė. Priega per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/dokpaieska.showdoc_l?p_id=257844>.

¹² Sutartimi dėl Europos Sąjungos veikimo (vadinamąja Lisabonos sutartimi) terminas „Bendrija“ („Europos Bendrija“) pakeistas terminu „Europos Sąjunga“.

prekes pateikti muitinei gabenimo per valstybės sieną metu, o tik pareigą jas pateikti muitinės kontrolei nustatytu laiku. Būtent šią veiką ir siekiama aiškiai numatyti BK 199¹ str.¹³

Nepaneigiant to kontrabandos ir muitinės apgaulės skirtumo, kad antruoju atveju asmuo neturi pareigos prekes pateikti muitinei gabenimo per valstybės sieną metu, o tik pareigą jas pateikti muitinės kontrolei nustatytu laiku, atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos Respublikos muitų teritorija yra Europos Sąjungos muitų teritorijos dalis, o pareiga pateikti privalomus pateikti muitinės kontrolei daiktus yra susijusi su daiktų gabenimu kertant Europos Sąjungos išorinės sienos ribas, todėl šios aplinkybės neatrodo brėžiančios pakankamai akivaizdų skirtumą tarp kontrabandos ir muitinės apgaulės kaip skirtingo pobūdžio objektyviuosius požymius turinčių veikų.

Atsižvelgiant į tai, manytina, kad BK 199¹ straipsniu privalomų pateikti muitinei daiktų pareigos pateikti pažeidimas, šiuos daiktus gabenant per Lietuvos Respubliką kaip per išorinę Europos Sąjungos sieną, iš esmės buvo kriminalizuotas antrą kartą.

Manytina, kad to daryti nebuvo būtina, nes asmuo, įveždamas į Lietuvą iš kitos Europos Sąjungos valstybės narės prekes, neturinčias Europos Sąjungos prekių statuso, turi pareigą pateikti jas muitinei, o muitinės posto buvimas ties Lietuvos valstybės siena tėra techninis, bet ne teisinis šios pareigos vykdymo aspektas, todėl manytina, kad „bendros pareigos prekes pateikti muitinei bet kurioje Lietuvos vietoje“ pažeidimo kriminalizavimas atsižvelgiant į Europos Sąjungos muitinės kodekse įtvirtintą tranzito procedūros specifiką galėjo būti pakoreguotas tikslinant kontrabandos sudėtį.

Atkreiptinas dėmesys, kad baudžiamosios teisės literatūroje analizuojant muitinės apgaulės sudėtį ta pati veika, kuri Komiteto išvadoje buvo aprašoma kaip reikalaujanti naujos sudėties, aprašoma kaip atitinkanti kontrabandos požymius: „Bendrijos muitinės kodekso 38 str. 1 dalis numato, kad asmuo, gabenantis į Bendriją prekes, įvežtas į Bendrijos muitų teritoriją, turi nedelsdamas, laikydamasis muitinės nustatyto maršruto ir vykdydamas jos nurodymus, jeigu jie duoti, šias prekes pristatyti į muitinės nustatytą muitinės įstaigą arba į bet kurią kitą muitinės nustatytą arba muitinei priimtina vietą, arba laisvąją zoną. Prekės, kurios pristatomos į muitinės įstaigą arba į kitą muitinės nustatytą arba muitinei priimtina vietą, turi būti pateiktos muitinei. Šių pareigų nevykdymas sudaro kontrabandos nusikaltimą.“¹⁴

¹³ 2005 m. birželio 15 d. Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto išvada Nr. XP-418(2). Šaltinis: Lietuvos Respublikos Seimo interneto svetainė. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/dokpaieska.showdoc_l?p_id=257844>.

¹⁴ Abramavičius A., Aliukonienė R., Baranskaitė [et al.]. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. [Kn.] 2: Specialioji dalis: (99–212 straipsniai). Vilnius: Registrų centras, 2009, p. 453–454.

Taigi lyginamoji kontrabandos ir muitinės apgaulės sudėčių analizė leidžia teigti, kad Bendrijos muitinės kodekso įsigaliojimas Lietuvoje laikytinas norminių aktų, įtvirtinančių asmenų pareigą pateikti muitinės kontrolei daiktus, gabenamus per Lietuvos Respublikos valstybės sieną, turinio pasikeitimu, o ne naujos pareigos kriminalizavimu, nes pareiga pateikti muitinei daiktus apima privalomą daiktų pateikimą muitinės kontrolei bet kurioje Lietuvos Respublikos teritorijos vietoje esantiems muitinėms postams, o ne tik esantiems prie Lietuvos Respublikos valstybės sienos, taip pat pateikimą bet kurios Europos Sąjungos valstybės narės muitinei, o ne tik Lietuvos Respublikos muitinei.

Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad bendros pareigos pateikti muitinės kontrolei daiktus pažeidimas galėjo būti kriminalizuotas nustačius atsakomybę tam, kas per išorinę Europos Sąjungos sieną, gabendamas privalomus pateikti muitinei daiktus ir turėdamas pareigą juos pateikti Europos Sąjungos valstybės narės muitinės kontrolei, jų nepateikė ar kitaip šios kontrolės išvengė, ir tą būtų pakakę padaryti atitinkamai pakeičiant BK ir ATPK suformuluotas kontrabandos sudėtis.

Tokia prielaida gali būti grindžiama ir Lietuvos Respublikos 2000 m. ratifikuotos 1977 m. birželio 9 d. Nairobio tarptautinės konvencijos „Dėl tarpusavio administracinės pagalbos užkertant kelią muitinės įstatymų pažeidimams, vykdant šių pažeidimų tyrimą ir su jais kovojant“ (toliau – Konvencija) nuostatomis.

Šioje Konvencijoje pateikti atskiri sąvokų „muitinės apgaulė“ ir „kontrabanda“ apibrėžimai: muitinės apgaulė apibrėžiama kaip muitinės įstatymų pažeidimas, kuriuo asmuo apgaulės būdu suklaidina muitinę ir taip visai ar iš dalies nesumoka importo ar eksporto muitų ir mokesčių arba išvengia Muitinės įstatyme numatytų draudimų ar apribojimų taikymo, arba gauna kokios nors naudos, nesuderinamos su muitinės įstatymu (Konvencijos 1 straipsnio c punktas), o kontrabanda apibrėžiama kaip muitinės įstatymų pažeidimas, kurį sudaro prekių judėjimas per muitinės sieną bet kokių slapto būdu (Konvencijos 1 straipsnio d punktas).¹⁵

Būtina atkreipti dėmesį, kad Konvencijos vertimo į lietuvių kalbą tekste kontrabandos apibrėžimas neatitinka Konvencijos tekste anglų kalba pateikiamo kontrabandos apibrėžimo: Konvencijos 1 straipsnio d punkte kontrabanda apibrėžiama ne kaip muitinės įstatymų pažeidimas (angl. *Customs offence*), o būtent kaip viena iš muitinės apgaulės (angl. *Customs fraud*) formų, kurią sudaro prekių judėjimas per muitinės sieną bet kokių slapto būdu.¹⁶

¹⁵ 1977 m. birželio 9 d. Tarptautinė konvencija „Dėl tarpusavio administracinės pagalbos užkertant kelią muitinės įstatymų pažeidimams, vykdant šių pažeidimų tyrimą ir su jais kovojant“ // Valstybės žinios, 2000, Nr. 94–2923.

¹⁶ International convention on mutual administrative assistance for the prevention, investigation and repression of customs offences. Šaltinis: World Customs Organization (Customs Co-operation Council)

Taigi pagal Konvenciją privalomų pateikti muitinei daiktų gabenimas per muitinės sieną yra ypatingas kontrabandos požymis, o ne muitinės apgaulės požymis, nes visi kiti muitinės apgaulės atvejai yra tie muitinės įstatymų pažeidimai, kurie nesusiję su prekių gabenimu per valstybės sieną.

Pastebėtina, kad kontrabanda pagal Konvenciją laikytina veika, kurios sudėtis gali būti ne vien formalioji, bet ir tam tikrais atvejais materialioji, kadangi kontrabanda apibūdinama ir kaip teisės pažeidimas, kurio būtinasis požymis yra finansinio pobūdžio padariniai (importo ar eksporto muitų ir mokesčių nesumokėjimas arba kokios nors naudos, nesuderinamos su muitinės įstatymu, gavimas).

Analogiškos pozicijos laikomasi ir vertinant LR BK apibrėžtos kontrabandos pavojingumo pobūdį Lietuvos baudžiamosios teisės literatūroje,¹⁷ tačiau tai, kad finansų sistema yra papildomas kontrabandos objektas, ne visuomet atsispindi teismų praktikoje, ir dėl tokios situacijos susiklosčiusios problemos taip pat analizuotinos kaip kontrabandos ir muitinės apgaulės kontrolės įgyvendinimo problemų sudėtinė dalis.

3. KONTRABANDOS IR MUITINĖS APGAULĖS KONTROLĖS ĮGYVENDINIMO PROBLEMOS, KYLANČIOS TEISMŲ PRAKTIKOJE

Vienas iš pavyzdžių – dar 2003 m. gruodžio 29 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarime pateiktas išaiškinimas, kad iš anksto nepažadėtas žinomai kontrabandos būdu gauto turto įgijimas, naudojimas ir realizavimas kvalifikuojamas pagal BK 189 straipsnį, o jeigu šie veiksmai buvo pažadėti iki kontrabandos nusikaltimo padarymo, veika kvalifikuojama pagal BK 24 straipsnio 6 dalį ir BK 199 straipsnio 1 ar 2 dalį.¹⁸ Ši pozicija diskutuotina dviem aspektais:

1) dėl to, ar kontrabanda (savo ruožtu – ir muitinės apgaulė), t. y. daiktų nepateikimas muitinei ar kitoks muitinės kontrolės išvengimas, gali būti vertinamas kaip turto gavimo būdas;

2) dėl to, ar privalomų pateikti muitinei daiktų, nepateiktų muitinei, ar daiktų, kurių muitinės kontrolės išvengta, įgijimas, naudojimas ir realizavimas patenka į

interneto svetainė. Prieiga per internetą: <<http://www.wcoomd.org/files/1.%20Public%20files/PDFandDocuments/Conventions/naireng%5B1%5D.pdf>>.

¹⁷ Žr. 14 išnašą, p. 444.

¹⁸ 2003 m. gruodžio 29 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas Nr. 43 „Dėl teismų praktikos kontrabandos byloje“. Šaltinis: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo interneto svetainė. Prieiga per internetą: <http://www.lat.lt/4_tpbiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=26465>.

straipsnių, reguliuojančių atsakomybę už kontrabandą ir muitinės apgaulę, dispozicijoje aprašytus objektyviuosius požymius.

Baudžiamosios teisės literatūroje teigiama, kad nusikalstamu būdu gauto turto įgijimo, naudojimo arba realizavimo objektas yra nuosavybė: savininkas ar teisėtas valdytojas dėl padaryto nusikaltimo praranda turta, o kaltininkas, nepaisydamas pastarųjų teisės susigrąžinti prarastą turta, sąmoningai įgyja šį turta ir juo naudojasi arba realizuoja kartu apsunkindamas jiems galimybę išreikalauti jį iš svetimo neteisėto valdymo. Taigi šiuo nusikaltimu padaroma žala turto savininkui ir teisėtam jo valdytojui, nes asmuo, padaręs nusikalstamas veikas (tarp jų – kontrabandą), neteisėtai disponuoja turta kaip savu ir dėl to jį perduoda tretiesiems asmenims, kurie savo ruožtu, pažeisdami kitų asmenų nuosavybės teises bei teisėtus interesus, įgyja jį ir kartu sudaro prielaidas nusavinti neteisėtu būdu įgytą turta.¹⁹

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, galima teigti, kad asmuo, kuris gabendamas per Lietuvos Respublikos valstybės sieną nepateikia privalomų pateikti muitinei daiktų ar kitaip išvengia jų kontrolės, turta neteisėtai gabena ar nuslepia, tačiau prielaida, kad neteisėtas gabenimas ar nuslėpimas prilygintinas turto gavimui, yra neteisinga.

Tokia prielaida yra neteisinga dėl to, kad asmuo padaro kontrabandą ar muitinės apgaulę su turta, kuris yra įgytas teisėtai, o daiktų nepateikimas muitinei ar nuslėpimas nuo muitinės kontrolės apibūdina ne daiktų gavimo aplinkybes, o apribojimo disponuoti tokiais teisėtai įsigytais daiktais galimybes, kurias lemia ne privalomų pateikti muitinei daiktų savininko ar teisėto valdytojo teisės ir teisėti interesai, o privalomų pateikti muitinei daiktų savininko ar teisėto valdytojo valstybės nustatyta prievolė pateikti muitinei privalomus pateikti daiktus.

Savo ruožtu galima tik daryti prielaidą, kad žodžiai „kontrabandos būdu gauto turto“, vartojami minėtame Aukščiausiojo Teismo senato išaiškinyje, reiškia daiktus, kurie nepateikti muitinės kontrolei, arba daiktus, kurių muitinės kontrolės išvengta, tačiau iš anksto nepažadėto muitinės kontrolei nepateiktų daiktų įgijimo, naudojimo ir realizavimo objektas nėra nuosavybė.

Pabrėžtina, kad asmens, gabenančio privalomus pateikti muitinei daiktus, prievolė pateikti daiktus reiškia ne tai, kad valstybė ar jos įgaliota institucija įgyja nuosavybės teisę į privalomus pateikti muitinei daiktus ar praranda nuosavybės teisę į pinigų sumą, atitinkančią pagal muitinės kontrolei nepateiktų daiktų vertę apskaičiuotą mokėtinų mokesčių sumą, o tai, kad valstybė įgyja teisę sulaukyti privalomus pateikti muitinei daiktus, kad atliktų pareigą apskaičiuoti mokėtinus maito mokesčius (garrantuoti maito mokesčių, mokėtinų įvežant ar išvežant prekes iš Europos Sąjungos per Lietuvos Respublikos sieną, sumokėjimą) bei akcizą.

Atsižvelgiant į tai, valstybės teisė sulaukyti privalomus pateikti muitinei daiktus gali

¹⁹ Žr. 14 išnašą, p. 384.

būti vertinama kaip priemonė užtikrinti valdymo tvarką (gauti teisingą informaciją apie ekonomiką ir verslo tvarką), o pareiga apskaičiuoti mokėtinus mokesčius – kaip valstybės turtinis (finansinis) interesas, todėl iš anksto nepažadėtas muitinei nepateiktų daiktų įgijimas, naudojimas ar realizavimas vertintini kaip veikos, pavojingos valstybės finansų sistemai ir atitinkamai kvalifikuotinos taip:

įgijimas – pagal BK 216 straipsnį kaip sandorio dėl nusikalstamu būdu įgyto turto sudarymas siekiant įteisinti kito (nepateiktus muitinės kontrolei daiktus gabenusio) asmens pajamas ar nuslėpti nepateiktų muitinės kontrolei daiktų teisinę padėtį ir padėti išvengti nepateiktus muitinės kontrolei daiktus gabenusiam asmeniui atsakomybės už kontrabandą ar muitinės apgaulę;

realizavimas – pagal BK 216 straipsnį kaip sandorio dėl nepateiktų muitinės kontrolei daiktų sudarymas siekiant nuslėpti nepateiktų muitinės kontrolei daiktų teisinę padėtį ir padėti išvengti nepateiktus muitinės kontrolei daiktus gabenusiam asmeniui atsakomybės už kontrabandą ar muitinės apgaulę;

naudojimas – pagal BK 216 straipsnį kaip nepateiktų muitinės kontrolei daiktų naudojimas ūkinei, komercinei veiklai siekiant įteisinti kito (nepateiktus muitinės kontrolei daiktus gabenusio) asmens pajamas ar nuslėpti nepateiktų muitinės kontrolei daiktų teisinę padėtį ir padėti išvengti nepateiktus muitinės kontrolei daiktus gabenusiam asmeniui atsakomybės už kontrabandą ar muitinės apgaulę.²⁰

Ką tik atlikta kontrabandos kaip turto gavimo būdo analizė leidžia teigti, kad jeigu kontrabandą ar muitinės apgaulę padaręs asmuo pats realizuoja daiktus, nepateiktus muitinės kontrolei, jo veika turėtų būti vertinama kaip kontrabandos ar muitinės apgaulės tęsinys ir kvalifikuojama iš realiosios sutapties, t. y. ne tik kaip kontrabanda ar muitinės apgaulė, bet ir kaip sandorio dėl nepateiktų muitinės kontrolei daiktų sudarymas siekiant įteisinti savo paties pajamas, t. y. veika, apibrėžta BK 216 straipsnyje.

Kita vertus, ar galima teigti, kad tokia išvada patvirtina tai, jog privalomų pateikti muitinei daiktų, nepateiktų muitinei, ar daiktų, kurių muitinės kontrolės išvengta, įgijimas, naudojimas ar realizavimas nepatenka į straipsnių, reguliuojančių atsakomybę už kontrabandą ir muitinės apgaulę, dispozicijoje aprašytus objektyvius požymius, ir konstatuoti, kad teisinga Aukščiausiojo Teismo pozicija, kad jeigu įgijimas, naudojimas ar realizavimas buvo pažadėti iki kontrabandos nusikaltimo padarymo, veika kvalifikuojama pagal BK 24 straipsnio 6 dalį ir atitinkamą BK 199 straipsnio dalį?

Atsakymas į šį klausimą pradėtinas nuo to, kad kontrabandos ir muitinės apgaulės baigtumo momentas atsižvelgiant į objektyviųjų požymių pobūdį siejamas arba su

²⁰ Abramavičius A., Aliukonienė R., Baranskaitė [et al.]. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. [Kn.] 3: Specialioji dalis: (213–330 straipsniai). Vilnius: Registrų centras, 2010, p. 40.

pareigos gabenamus daiktus pateikti muitinei atsiradimu, arba su pateikimo muitinės kontrolei momentu, arba su momentu, kai pereinama Lietuvos Respublikos valstybės siena, todėl iš anksto pažadėtas, kaip ir iš anksto nepažadėtas, daiktų, nepateiktų muitinės kontrolei, įgijimas, naudojimas jais ir jų realizavimas yra veika, kuri pradėdama daryti vėliau, nei baigiama daryti kontrabanda ar muitinės apgaulė, be to, nei teismų praktikoje, nei baudžiamosios teisės literatūroje kontrabandos ar muitinės apgaulės objektyvieji požymiai nesiejami su daiktų, nepateiktų muitinei, įgijimu, naudojimu ar realizavimu.²¹

Kitaip tariant, šios veikos yra už kontrabandos ir muitinės apgaulės sudėčių ribų ir turėtų būti kvalifikuojamos papildomai, tačiau ne pagal BK 24 straipsnio 6 dalį ir atitinkamą BK 199 ar 199¹ straipsnių dalį, o pagal BK 216 straipsnį, kadangi asmuo, iš anksto pažadėjęs įgyti, naudoti ar realizuoti prekes ir tą padaręs, veikia kaip nusikalstamu būdu (t. y. įgijus, naudojant ar realizavus kontrabandos ar muitinės apgaulės dalyką) gautų pajamų slėpėjas.

Kitas pavyzdys – 2003 m. gruodžio 29 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarime Nr. 43 „Dėl teismų praktikos kontrabandos bylose“ pateiktas išaiškinimas, kad tas, kas pateikė suklastotą muitinės deklaraciją ar kitus dokumentus, reikalingus muitinės procedūrai įforminti ir atlikti, baudžiamas tik pagal BK 199 straipsnio 1 ar 2 dalį, tačiau suklastojęs muitinės deklaraciją ar kitą dokumentą ir pateikęs juos muitiniam tikrinimui atsako pagal BK 199 straipsnio 1 ar 2 dalį ir BK 300 straipsnio 1 ar 2 dalį. Asmuo, žinomai suklastojęs muitinės deklaraciją ar kitą dokumentą, reikalingą kontrabandai padaryti, jei muitiniam tikrinimui ją pateikė kitas asmuo, atsako kaip kontrabandos bendrininkas, ir jo veika kvalifikuojama pagal BK 24 straipsnio atitinkamą dalį, BK 199 straipsnio 1 ar 2 dalį ir BK 300 straipsnio 1 ar 2 dalį.²²

Vertinant tokią poziciją, atkreiptinas dėmesys į tai, kad toks sutapties kvalifikavimas iš esmės neatskleidžia kontrabandos pavojingumo pobūdžio: toks kvalifikavimas, kai kartu su kontrabanda inkriminuojamas nusikaltimas valdymo tvarkai, abejotinas dėl to, kad teisės aktais nustatyta daiktų pateikimo muitinės kontrolei tvarka yra vienas iš valdymo tvarkos elementų, o tai paneigia teisės aktais nustatytos daiktų pateikimo muitinės kontrolei tvarkos objekto specifiką – neatskleidžia šio objekto pažeidimo ir papildomų kontrabandos objektų pažeidimo ryšio, todėl dokumentų klastojimo ir suklastotų dokumentų pateikimo kvalifikavimas pagal BK 300 straipsnį iš esmės yra pakartotinis, o ne išsamnis ir tikslesnis kontrabandos pavojingumo pobūdžio teisinis įvertinimas.

²¹ Žr. 14 išnašą, p. 449.

²² 2003 m. gruodžio 29 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas Nr. 43 „Dėl teismų praktikos kontrabandos bylose“. Šaltinis: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo interneto svetainė. Prieiga per internetą: <http://www.lat.lt/4_tpbiuletiniai/senos/nutartis.aspx?id=26465>.

Atsižvelgiant į tai ir pripažįstant, kad žinomai neteisingų duomenų į muitinės deklaraciją įrašymas ir šitaip suklastotų dokumentų pateikimas muitinei yra ne vien pareigos pateikti teisingus duomenis muitinei pažeidimas, bet ir kliūtis teisingai apskaičiuoti maito ar kitus mokesčius ir kartu prielaida kaltininkui šių mokesčių išvengti, manytina, kad tais atvejais, kai asmuo suklastoja muitinės deklaraciją ar kitą dokumentą ir pateikia jį muitinei gabendamas kontrabandos dalyką, tokia veika kvalifikuotina ne kaip nusikaltimas valdymo tvarkai, o kaip nusikaltimas finansų sistemai, t. y. veika kvalifikuotina pagal BK 199 straipsnio ar 199¹ straipsnio 1 ar 2 dalį ir BK 220 straipsnio 1 ar 2 dalį.

Tokia nuomonė grindžiama tuo, kad veikos kvalifikavimas pagal BK 220 straipsnį aprėpia papildomą kontrabandos objektą – finansų sistemą, patvirtina specialiosios normos – neteisingų duomenų apie turtą pateikimo – kriminalizavimą bendrosios normos – suklastoto dokumento disponavimo atžvilgiu, sudaro galimybę individualizuoti bausmę atsižvelgiant į asmens, padariusio kontrabandą, tyčią siekiamos nuslėpti maito mokesčių sumos atžvilgiu.

Dar vienas pavyzdys – 2003 m. gruodžio 29 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarime Nr. 43 „Dėl teismų praktikos kontrabandos byloje“ pateiktas išaiškinimas, kad kai muitinės, pasienio policijos ir kitų tarnybų darbuotojai pagal susitarimą su kontrabandą darančiais asmenimis praleidžia kontrabandos dalyką per muitinę ar valstybės sieną, jų veikos kvalifikuojamos pagal sutaptį ir už atitinkamą nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams.²³

Ši pozicija neginčytina, tačiau manytina, kad kontrabandos atveju valstybės tarnautojo ar pareigūnų vaidmens kvalifikavimas tik pagal sutaptį už atitinkamą nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams laikytinas neišsamus.

Pažymėtina, kad valstybės pareigūnas, kuris neatlieka teisės aktais jam nustatytų pareigų tikrinti privalomus pateikti muitinei daiktus, nuslepia kito asmens nepateiktų muitinės kontrolei daiktų teisinę padėtį ir padeda išvengti nepateiktus muitinės kontrolei daiktus gabenusiam asmeniui išvengti atsakomybės už kontrabandą ar muitinės apgaulę, todėl valstybės pareigūno veika papildomai kvalifikuotina pagal BK 216 straipsnį.

Tokia valstybės pareigūno veiksmų, padedančių išvengti muitinės kontrolės kontrabandos vykdytojams, kvalifikavimo praktika būtų ne tik teisėta, bet ir teisinga prevencijos požiūriu, kadangi sudarytų prielaidą mažinti negatyvią pareigūnų motyvaciją pelnytis iš kontrabandos, o kartu ir stiprintų motyvaciją vykdyti pareigą ieškoti konfiskuotino turto.

²³ Ten pat.

Tiesa, atkreiptinas dėmesys, kad nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo dalyku negali būti pripažįstami pinigai ar turtas, gauti padarius administracinį teisės pažeidimą,²⁴ todėl jeigu nauda gauta padarius kontrabandos administracinį teisės pažeidimą, tam tikrais atvejais valstybės pareigūnai (ir ne tik jie) negalėtų būti traukiami baudžiamojon atsakomybėn.

Atsižvelgiant į atliktą nepateiktų muitinės kontrolei daiktų įgijimo, realizavimo ir naudojimo galimybių kvalifikuoti pagal BK 216 straipsnį analizę, manytina, kad ateityje turėtų būti kriminalizuojama bet kokio masto kontrabanda, kad naudos gavimas iš administracinės kontrabandos nebūtų kliūtis taikyti atsakomybę pagal BK 216 straipsnį.

4. BAUDŽIAMOSIOS POLITIKOS KONTRABANDOS IR MUITINĖS APGAULĖS KONTROLĖS SRITYJE PERSPEKTYVOS

Šio straipsnio pirmojoje ir antrojoje dalyse aptartos kontrabandos ir muitinės apgaulės penalizavimo ir kriminalizavimo problemos skatina galvoti apie tai, kokių reikėtų imtis iniciatyvų norint užtikrinti, kad analizuojamų nusikalstamų veikų kontrolės priemonės ne tik teoriškai atrodytų priimtinos, bet ir duotų praktinės naudos, todėl šiame skyriuje bus apžvelgiami pasiūlymai, kaip maksimaliai užtikrinti kontrolės priemonių efektyvumą.

Šio straipsnio pirmojoje dalyje buvo minėti baudos bausmės stiprinimo kaip kontrabandos ir muitinės kontrolės priemonės taikymo trūkumai, kuriuos išvėlgė Aukščiausiasis Teismas ir Teisės instituto mokslininkai, todėl būtina aptarti jų siūlomas priemones sušvelninti šių trūkumų poveikį minėtų nusikalstamų veikų kontrolei.

Aukščiausiojo Teismo nuomone, būtina stiprinti turto konfiskavimo instituto įtaką turtinių nusikalstamų veikų kontrolei.²⁵

Tiesa, nors Aukščiausiasis Teismas yra pažymėjęs, kad nusikalstama turtinė nauda gali būti ne tik kaip bet kokio pavidalo turto įgijimas, bet ir kaip turtinės prievolės išvengimas ar jos panaikinimas (išlaidų sutaupymas), tačiau tokia išvada daroma iš esmės tik iš teismų praktikos, suformuotos kyšininkavimo, tarpininko kyšininkavimo ir papirkimo baudžiamosiose bylose,²⁶ analizės.

²⁴ Žr. 20 išnašą, p. 44.

²⁵ 2010 m. gruodžio 16 d. Lietuvos Respublikos Teisės ir teisėtvarkos komiteto išvada Nr. XIP-2069(2). Šaltinis: Lietuvos Respublikos Seimo interneto svetainė. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/dokpaieska.showdoc_l?p_id=389029#_ftn2>.

²⁶ Teismų praktikos taikant turto konfiskavimą (BK 72 straipsnis) apžvalga. Šaltinis: Lietuvos Aukščia-

Analogiškos išvados, deja, iki šios Aukščiausiasis Teismas nėra padaręs iš teismų praktikos kontrabandos byloje analizės, nors ir yra pabrėžęs, kad „paprastai šio nusikaltimo motyvas yra savanaudiškumas, kaltinamojo noras gauti materialinės naudos, pasipelnyti vienu ar kitu būdu“.²⁷

Tiesa, atkreiptinas dėmesys, kad galimybė taikyti turtinės naudos kaip nusikalstamos veikos rezultato konfiskavimą atsirado palyginti neseniai, nes tik 2010 m. gruodžio 11 d. įsigaliojo LR BK 72 straipsnio 2 dalies pataisa, įtvirtinanti, kad uždraustos veikos rezultatu pripažįstamas tiesiogiai ar netiesiogiai iš jos gautas bet kokio pavidalo turtas, nes iki šiol rezultatu buvo laikomi tik iš nusikalstamos veikos gauti pinigai ir kiti materialią vertę turintys daiktai, o iš nusikalstamos veikos gauta turtinė nauda sutaupyto turto (kontrabandos atveju – nesumokėtų mokesčių) pavidalu buvo palikta už BK 72 straipsnio 2 dalyje apibrėžto nusikalstamos veikos rezultato ribų.

Anot Teisės instituto mokslininkų, baudos baudmės maksimalių ribų didinimo alternatyva galėtų būti kardinalesni Lietuvos baudžiamosios politikos pokyčiai, tai yra perėjimas nuo įprastos baudos prie dienpinigių sistemos, kuri pranašesnė tuo, kad leidžia geriau užtikrinti socialinę teisingumą skiriant baudą, nes baudos dienpinigių dydis priklauso nuo asmens pajamų: kuo didesnės asmens pajamos, tuo didesni baudos dienpinigiai, o medianos taisyklė, įvedus dienpinigių sistemą, suponuotų tai, kad sankcijos vidurkis nulemtų ne galutinį skiriamos baudos dydį, o tik dienpinigių skaičių.²⁸

Kita vertus, kaip teigia Teisės instituto mokslininkai, Lietuvoje nėra visuotinio turto ir pajamų deklaravimo sistemos, todėl neįvedus šios sistemos ir taikant dienpinigių sistemą galima būtų remtis nebent tais duomenimis, kuriuos savanoriškai pateiktų pats kaltininkas. Su kaltinamojo pajamų nustatymo problema susiduriama ir užsienio valstybėse. Pavyzdžiui, Skandinavijos valstybėse teismai gali netrukdomai naudotis mokesčių inspekcijos informacine baze ir gauti duomenis apie kaltininko pajamas, tačiau kitose valstybėse tokios informacijos mokesčių inspekcija gali neatskleisti. Kita vertus, užsienio valstybių praktika pateikia pavyzdžių, kaip būtų galima spręsti situacijas, kai nėra galimybių nustatyti, kokio dydžio pajamas gauna kaltinamasis, arba kai nustatoma, kad jis negauna jokių pajamų. Pavyzdžiui, Danijos BK 51 str. tokiu atveju numato alternatyvą dienbaudėms – galimybę skirti fiksuoto dydžio baudą.²⁹

siojo Teismo interneto svetainė. Prieiga per internetą: <http://www.lat.lt/4_tpbiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=34778>.

²⁷ Teismų praktikos nagrinėjant baudžiamąsias bylas dėl kontrabandos apžvalga. Šaltinis: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo interneto svetainė. Prieiga per internetą: <http://www.lat.lt/4_tpbiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=26466>.

²⁸ Ten pat.

²⁹ Ten pat.

Atsižvelgiant į Teisės instituto mokslininkų nuogąstavimą, kad nesant Lietuvoje visuotinio turto ir pajamų deklaravimo dienpinigiais pagrįstos baudos baismės taikymas būtų neefektyvus, pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko 2009 m. balandžio 8 d. potvarkiu Nr. 133 sudaryta darbo grupė pasiūlymams dėl korupcijos atsiradimo prielaidų mažinimo parengti, išanalizavusi esamą ekonominę būklę ir teisinį reguliavimą, galimą naudą ir sąnaudas, priėjo prie išvados, kad šiuo metu visuotinis gyventojų turto ir pajamų deklaravimas netikslingas, nes preliminarios jo sąnaudos ir administracinė našta gyventojams nebūtų ekonomiškai naudingos, atsižvelgiant į surinktos per visuotinį deklaravimą aktualios informacijos kiekį ir, kaip rodo ankstesnė patirtis, abejotiną jos patikimumą. Be to, anot minėtos darbo grupės, visuotinio turto deklaravimo prievolės nustatymas nesuderinamas su užsienio valstybių praktika – tokios prievolės nėra nustačiusi nė viena Europos Sąjungos valstybė. Tarptautinėje praktikoje paprastai informacija apie turtą teikiama interesų deklaracijose, kurias pildo tik specifinių kategorijų asmenys (valstybės tarnautojai, politikai, teisėjai ir panašiai), tokio deklaravimo tikslas – valdyti galimą interesų konfliktą, o ne kontroliuoti mokesčių mokėjimą.³⁰

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, ir atkreipiant dėmesį, kad visuotinis gyventojų turto ir pajamų deklaravimas, anot Vyriausybės, netikslingas, nes preliminarios jo sąnaudos ir administracinė našta gyventojams nebūtų ekonomiškai naudingos, atsižvelgiant į surinktos per visuotinį deklaravimą aktualios informacijos kiekį ir, kaip rodo ankstesnė patirtis, abejotiną jos patikimumą, galima tik nusistebėti, kad neįžvelgiama visuotinio gyventojų turto ir pajamų deklaravimo galimybė lyginant deklaracijų duomenis matyti tam tikrus turto ir pajamų apyvartos pokyčius ir esant abejotinam informacijos patikimumui imtis priemonių tirti, ar nepatikimumo priežastis nėra turto ir pajamų pokytis dėl nusikalstamai nuslėptos naudos, gautos, pavyzdžiui, iš kontrabandos, muitinės apgaulės.

Tiesa, kaip minėta šio straipsnio antrojoje dalyje, ne bet kokio dydžio nauda, gauta padarius kontrabandą, laikytina nuslėpta nusikalstamai, nes dalis kontrabandos yra apibrėžta kaip administraciniai teisės pažeidimai, todėl manytina, kad nors Administracinių nusižengimų kodekso projekte ir siūloma dalį kontrabandos palikti už Baudžiamojo kodekso ribų,³¹ tačiau kontrabandos kriminalizavimo atitinkamai tik

³⁰ 2010 m. rugsėjo 22 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 1355 „Dėl Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymo pakeitimo įstatymo projekto Nr. XP-2152 ir Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 15 ir 29 straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymo projekto Nr. XP-2153(2)“. Šaltinis: Lietuvos Respublikos Seimo interneto svetainė. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/dokpaieska.showdoc_l?p_id=381869>.

³¹ 2011 m. kovo 22 d. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso projektas. Šaltinis: Lietuvos Respublikos Seimo interneto svetainė. Prieiga per internetą: <http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.showdoc_l?p_id=79590&p_query=&p_tr2=&p_org=&p_fix=n&p_gov=n>.

nusikaltimo ir baudžiamojo nusižengimo sudėtimis būtinybė neatmestina.

Kur kas tvirčiau galima teigti, kad BK neturėtų likti muitinės apgaulės sudėties dėl šio straipsnio antroje dalyje pateiktų argumentų.

Antra vertus, akivaizdu, kad kontrabandos sudėtis negali būti nepakeista atsižvelgiant į procedūrų, nustatytų Europos Sąjungos muitinės kodekse, specifiką, t. y. kriminalizuotinas bet koks privalomų pateikti muitinei daiktų, gabenamų per išorinę Europos Sąjungos muitinės sieną, nepateikimas bet kurios Europos Sąjungos valstybės narės muitinei.

Tiesa, manytina, kad ateityje pareiga pateikti daiktus tik muitinei turėtų būti modifikuota ir apimti pareigą pateikti daiktus visoms institucijoms, įgaliotoms užkardyti ar tirti pažeidimus, susijusius su neteisėtu daiktų patekimu į Lietuvos Respubliką ar išgabenimu iš jos.

Pagrindą tokiai prognozei sudaro toliau pateikiamas teismų praktikos pavyzdys.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas kasacinėje byloje Nr. 2K-646/2007 išaiškino, kad „nuteistosios T. J. veikos kvalifikavimui neturi reikšmės aplinkybė, kad daiktus patikrinti pareikalavo pateikti Valstybės sienos apsaugos tarnybos pareigūnas, kuris nėra įgaliotas atlikti muitinio patikrinimo. Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos valstybės sienos apsaugos tarnybos įstatymo (2004 m. lapkričio 11 d. įstatymo Nr. IX-2575 redakcija) 20 straipsnio 2 punkte nurodyta, kad pareigūnai pagal savo pareigas ir kompetenciją, įgyvendindami Valstybės sienos apsaugos tarnybos funkcijas, pasienio kontrolės punktuose turi teisę atlikti asmens apžiūrą bei daiktų patikrinimą, sulaikyti asmenis, įtariamus pažeidus muitų režimą, pristatyti juos į policijos tarnybines patalpas. Atsižvelgus į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad Valstybės sienos apsaugos tarnybos pareigūnai turi teisę tikrinti, kokie daiktai gabenami per Lietuvos Respublikos valstybės sieną, o nustatę nusikalstamos veikos požymius privalo informuoti ikiteisminį tyrimą galinčias atlikti teisėsaugos institucijas apie veiklos metu nustatytus nusikalstamos veikos požymius, kaip tai ir padaryta šioje byloje“.³²

Atsižvelgiant į Aukščiausiojo Teismo analizuojamą teisinį reguliavimą, pareiga pateikti daiktus muitinės kontrolei formuluotina bendriau – kaip pareiga pateikti daiktus valstybės įgaliotai institucijai, t. y. ne tik muitinei, bet ir Valstybės sienos apsaugos tarnybai ar kitoms institucijoms, kontroliuojančioms į Lietuvos Respubliką įvežamas prekes ar kitokius daiktus.

Tokio pasiūlymo įgyvendinimas padidintų subjektų, atsakingų už prekių, patenkančių į Lietuvos Respublikos muitų teritoriją, kontrolę, tarpusavio kontrolę ir kartu sudarytų prielaidą apriboti kontrabandos ar muitinės apgaulės dalyką gabenančių asmenų galimybę žinoti, kiek ir kokios institucijos pareigūnų reikėtų įtraukti į ko-

³² Kasacinės instancijos teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-646/2007. Vilnius: Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, 2007 m.

rupciją dėl konkrečios kontrabandos ar muitinės apgaulės atvejo nuslėpimo.

Šio straipsnio antroje dalyje atlikta nepateiktų muitinės kontrolei daiktų įgijimo, realizavimo ir naudojimo galimybių kvalifikuoti pagal BK 216 straipsnį analizė sudaro prielaidą ne tik teoriškai tiksliau kvalifikuoti veiką, bet ir atsižvelgiant į kai kurias Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisės tyrimų ir apibendrinimo departamento atlikto teismų praktikos skiriant bausmes už kontrabandą (Baudžiamojo kodekso 199 straipsnis) tyrimo³³ išvadas – individualizuoti kaltininkui skirtiną bausmę.

Minėtose išvadose teigiama, kad apygardų teismų nuosprendžių, kuriais asmenys nuteisti pagal BK 199 straipsnio 1 dalį, analizė parodė, kad didžia dalimi šių nuosprendžių buvo skirta ne terminuoto laisvės atėmimo bausmė, o bauda, t. y. bausmė.

Be to, kaip teigiama minėtose tyrimo išvadose, 2010 metų I pusmečio apygardų teismų sprendimų kontrabandos byloje analizė atskleidė aiškias BK 54 straipsnio 3 dalies nuostatų taikymo dažnėjimo tendencijas, keliančias abejonių, ar teismų praktikoje tinkamai interpretuojami teisingumo principo reikalavimai, t. y. ar vadovaujantis BK 54 straipsnio 3 dalimi paskirta švelnesnė, negu įstatymo numatyta, bausmė atitinka bausmės paskirtį.

Išvadose teigiama ir tai, kad teismai ne visais atvejais tinkamai taiko bendruosius bausmės skyrimo pagrindus reglamentuojančio BK 54 straipsnio nuostatas, o dažnai šiame straipsnyje nustatytos ir bausmės individualizavimo procese vertintinos aplinkybės nurodomos formaliai, jų turinio nesiejant su konkrečiomis kontrabandos baudžiamojoje byloje nustatytomis aplinkybėmis, tuo dažniausiai siekiant vieno tikslo – kaltininkui paskirti švelnesnę bausmę, negu sankcijoje numatytos bausmės vidurkis.

Atsižvelgiant į tai, manytina, kad tikslinant kontrabandos ir su ja susijusių veikų kvalifikavimą būtų užtikrintas ne tik bausmės individualizavimo principo, bet ir atsakomybės neišvengiamumo principo taikymas.

5. IŠVADOS

1. Bendros pareigos pateikti muitinės kontrolei daiktus pažeidimas galėjo būti kriminalizuotas nustačius atsakomybę tam, kas per išorinę Europos Sąjungos sieną gabendamas privalomus pateikti muitinei daiktus ir turėdamas pareigą juos pateikti Europos Sąjungos valstybės narės muitinės kontrolei jų nepateikė ar kitaip šios kontrolės išvengė, ir tą būtų pakakę padaryti atitinkamai pakeičiant BK ir ATPK suformuluotas kontrabandos sudėtis.

³³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisės tyrimų ir apibendrinimo departamento atliktas teismų praktikos skiriant bausmes už kontrabandą (Baudžiamojo kodekso 199 straipsnis) tyrimas. Šaltinis: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo interneto svetainė. Prieiga per internetą: <<http://www.lat.lt/default.aspx?item=pspaud&id=836>>.

2. Su įkalinimu nesusijusių bausmių reikšmės kontrabandos ir muitinės apgaulės kontrolei didinimas atrodo perspektyvus, tačiau reikalaujantis tam tikrų teisėkūros ir teismų praktikos pokyčių, būtinų siekiant didinti kaltininko turtinės padėties vertinimo reikšmę bausmės taikymui.
3. Turėtų būti kriminalizuojama bet kokio masto kontrabanda, kad naudos gavimas iš administracinės kontrabandos nebūtų kliūtis taikyti atsakomybę pagal BK 216 straipsnį.
4. Valstybės teisė sulaukyti privalomus pateikti muitinei daiktus gali būti vertinama kaip priemonė užtikrinti valdymo tvarką (gauti teisingą informaciją apie ekonomiką ir verslo tvarką), o pareiga apskaičiuoti mokėtinus mokesčius – kaip valstybės turtinis (finansinis) interesas, todėl iš anksto nepažadėtas muitinei nepateiktų daiktų įgijimas, naudojimas ar realizavimas vertintini kaip veikos, pavojingos valstybės finansų sistemai, ir atitinkamai kvalifikuotinos pagal BK 216 straipsnį.
5. Jeigu kontrabandą ar muitinės apgaulę padaręs asmuo pats realizuoja daiktus, nepateiktus muitinės kontrolei, jo veika turėtų būti vertinama kaip kontrabandos ar muitinės apgaulės tęsinys ir kvalifikuojama ne tik kaip kontrabanda ar muitinės apgaulė, bet ir kaip sandorio dėl nepateiktų muitinės kontrolei daiktų sudarymas siekiant įteisinti savo paties pajamas, t. y. veika, apibrėžta BK 216 straipsnyje.
6. Privalomų pateikti muitinei daiktų (kontrabandos ar muitinės apgaulės dalyko) įgijimas, naudojimas ar realizavimas yra už kontrabandos ir muitinės apgaulės sudėčių ribų, todėl šios veikos turėtų būti kvalifikuojamos papildomai, tačiau ne pagal BK 24 straipsnio 6 dalį ir atitinkamą BK 199 ar 199¹ straipsnių dalį, o pagal BK 216 straipsnį, kadangi asmuo, iš anksto pažadėjęs įgyti, naudoti ar realizuoti prekes ir tą padaręs, veikia kaip nusikalstamu būdu (t. y. įgijus, naudojant ar realizavus kontrabandos ar muitinės apgaulės dalyką) gautų pajamų slėpėjas.
7. Pareiga pateikti daiktus muitinės kontrolei formuluotina bendriau – kaip pareiga pateikti daiktus valstybės įgaliotai institucijai, t. y. ne tik muitinei, bet ir Valstybės sienos apsaugos tarnybai ar kitoms institucijoms, kontroliuojančioms į Lietuvos Respubliką įvežamas prekes ar kitokius daiktus.
8. Valstybės pareigūnas, kuris neatlieka teisės aktais jam nustatytų pareigų tikrinti privalomus pateikti muitinei daiktus, asmens, nepateikusio visų ar dalies privalomų pateikti muitinei daiktų, naudai panaikina turtinę prievolę, t. y. padaro nusikalstamą veiką, atitinkančią požymius, nurodytus BK 216 straipsnyje.
9. Žinomai neteisingų duomenų į muitinės deklaraciją įrašymas ir šitaip suklastotų dokumentų pateikimas muitinei yra ne vien pareigos pateikti teisingus

duomenis muitinei pažeidimas, bet ir kliūtis teisingai apskaičiuoti maito ar kitus mokesčius ir kartu prielaida kaltininkui šių mokesčių išvengti, todėl, kad tais atvejais, kai asmuo suklastoja muitinės deklaraciją ar kitą dokumentą ir pateikia jį muitinei gabendamas kontrabandos dalyką, tokia veika kvalifikuotina ne kaip nusikaltimas valdymo tvarkai, o kaip nusikaltimas finansų sistemai, t. y. veika kvalifikuotina pagal BK 199 straipsnio ar 199¹ straipsnio 1 ar 2 dalį ir BK 220 straipsnio 1 ar 2 dalį.

LITERATŪRA

I. Teisės aktai

1. 1977 m. birželio 9 d. Tarpautinė konvencija „Dėl tarpusavio administracinės pagalbos užkertant kelią muitinės įstatymų pažeidimams, vykdant šių pažeidimų tyrimą ir su jais kovojant“ // Valstybės žinios, 2000, Nr. 94–2923.
2. 2000 m. rugsėjo 26 d. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (aktuali redakcija). Šaltinis: Lietuvos Respublikos Seimo interneto svetainė. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/dokpaieska.showdoc_l?p_id=388527>.
3. 2009 m. vasario 25 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 189 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008–2012 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2009, Nr. 33–1268.
4. 2010 m. rugsėjo 22 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 1355 „Dėl Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymo pakeitimo įstatymo projekto Nr. XP-2152 ir Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 15 ir 29 straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymo projekto Nr. XP-2153(2)“. Šaltinis: Lietuvos Respublikos Seimo interneto svetainė. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/dokpaieska.showdoc_l?p_id=381869>.
5. 2011 m. balandžio 21 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 47 straipsnio pakeitimo įstatymas Nr. XI-1350 // Valstybės žinios, 2011, Nr. 49–2374.
6. International convention on mutual administrative assistance for the prevention, investigation and repression of customs offences. Šaltinis: World Customs Organization (Customs Co-operation Council) interneto svetainė. Prieiga per internetą: <<http://www.wcoomd.org/files/1.%20Public%20files/PDFandDocuments/Conventions/nai reng%5B1%5D.pdf>>.

II. Mokslinė literatūra

7. Abramavičius A., Aliukonienė R., Baranskaitė [et al.]. Lietuvos Respublikos baudžiamojo

- kodekso komentaras. [Kn.] 2: Specialioji dalis: (99–212 straipsniai). Vilnius: Registrų centras, 2009.
8. *Abramavičius A., Aliukonienė R., Baranskaitė [et al.]*. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. [Kn.] 3: Specialioji dalis: (213–330 straipsniai). Vilnius: Registrų centras, 2010.
 9. Gyventojų požiūrio į kontrabandą ir nelegalių prekių vartojimą tyrimas. Šaltinis: Lietuvos laisvosios rinkos instituto interneto svetainė. Prieiga per internetą: <http://files.lrinka.lt/Pranesim/Kontrabandos_tyrimo_apzvalga_2010.pdf>.

III. Teismų praktika

10. Kasacinės instancijos teismo nutartis baudžiamojoje byloje 2K-646/2007. Vilnius: Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, 2007 m.
11. 2003 m. gruodžio 29 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas Nr. 43 „Dėl teismų praktikos kontrabandos bylose“. Šaltinis: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo interneto svetainė. Prieiga per internetą: <http://www.lat.lt/4_tpbiuletiniai/senos/nutartis.aspx?id=26465>.
12. Teismų praktikos taikant turto konfiskavimą (BK 72 straipsnis) apžvalga. Šaltinis: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo interneto svetainė. Prieiga per internetą: <http://www.lat.lt/4_tpbiuletiniai/senos/nutartis.aspx?id=34778>.
13. Teismų praktikos nagrinėjant baudžiamąsias bylas dėl kontrabandos apžvalga. Šaltinis: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo interneto svetainė. Prieiga per internetą: <http://www.lat.lt/4_tpbiuletiniai/senos/nutartis.aspx?id=26466>.
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisės tyrimų ir apibendrinimo departamento atliktas teismų praktikos skiriant bausmes už kontrabandą (Baudžiamojo kodekso 199 straipsnis) tyrimas. Šaltinis: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo interneto svetainė. Prieiga per internetą: <<http://www.lat.lt/default.aspx?item=pspaude&id=836>>.

IV. Kiti šaltiniai

15. 2005 m. balandžio 20 d. Teisės departamento išvada dėl įstatymo projekto Nr. XP-418. Šaltinis: Lietuvos Respublikos Seimo interneto svetainė. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/dokpaieska.showdoc_l?p_id=254265&p_query=&p_tr2=>>.
16. 2005 m. birželio 15 d. Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto išvada Nr. XP-418(2). Šaltinis: Lietuvos Respublikos Seimo interneto svetainė. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/dokpaieska.showdoc_l?p_id=257844>.
17. 2010 m. gegužės 13 d. įstatymo projektas Nr. XIP-2069. Lietuvos Respublikos Seimo interneto svetainė. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=372088>.

18. 2010 m. gegužės 13 d. įstatymo projekto Nr. XIP-2069 aiškinamasis raštas. Lietuvos Respublikos Seimo interneto svetainė. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=372090>.
19. 2010 m. lapkričio 23 d. įstatymo projektas Nr. XIP-2697. Šaltinis: Lietuvos Respublikos Seimo interneto svetainė. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/dokpaieska.showdoc_l?p_id=386851>.
20. 2010 m. lapkričio 23 d. įstatymo projekto Nr. XIP-2697 aiškinamasis raštas. Šaltinis: Lietuvos Respublikos Seimo interneto svetainė. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/dokpaieska.showdoc_l?p_id=386859>.
21. 2010 m. gruodžio 16 d. Lietuvos Respublikos Teisės ir teisėtvarkos komiteto išvada Nr. XIP-2069(2). Šaltinis: Lietuvos Respublikos Seimo interneto svetainė. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/dokpaieska.showdoc_l?p_id=389029#_ftn2>.
22. 2011 m. sausio 11 d. Teisės instituto raštas Lietuvos Respublikos Seimo posėdžių sekretoriatui „Dėl Baudžiamojo kodekso 199, 199(1), 199(2) ir 200 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIP-2697“.
23. 2011 m. kovo 22 d. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso projektas. Šaltinis: Lietuvos Respublikos Seimo interneto svetainė. Prieiga per internetą: <http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.showdoc_l?p_id=79590&p_query=&p_tr2=&p_org=&p_fix=n&p_gov=n>.

Girius IVOŠKA

Law Institute

Research Fellow of the Criminal Justice

Research department

THE PROBLEMS OF IMPLEMENTATION OF PENAL POLICY IN THE FIELD OF COMBATTING SMUGGLING AND CUSTOMS FRAUD IN LITHUANIAN LEGAL SYSTEM

Summary

The subject of the article is the drawbacks of the penal policy in the field of regulation of criminal liability for smuggling and customs fraud. The purpose of the analysis is to introduce the measures for increasing the effectiveness of the combatting smuggling and customs fraud through improvement of the quality of legislation and its application.

By using systemic, linguistic, teleological and mathematical methods the following hypothesis is sought to be confirmed that one of the reasons for ineffective combatting of smuggling and customs fraud is the unjustified legislation of the penal laws followed by imprecise and incomprehensive assessment of the nature of smuggling and customs fraud.

The article includes three basic parts: the problems of combatting smuggling and customs fraud in the process of law-making are analysed in the first part, the problems of combatting smuggling and customs fraud in the courts practice are the subject of the second part, and the perspectives of penal policy in the field of combatting smuggling and customs fraud are analysed in the third part.

The survey of public opinion on smuggling in Lithuania shows that a substantial part of society considers smuggling more as a positive than negative phenomenon. Taking that into consideration, the development of the appropriate system of punishments for smuggling and customs fraud is discussed, mainly the increase of the role of punishments that are not related to imprisonment, which is argued to be ineffective due to the non-violent character of these crimes. However, the imposition of pecuniary penalties is a challenge because of the problems of recovering the fine due to the insufficient information on the property of the convict and the lack of the precise data of the fines recovered. Another challenge is the interpretation of the laws by courts, mainly the inadequate qualification of the smuggling followed by imposition of the disproportionate penalties. The analysis of the position of the Supreme Court of Lithuania on qualification of smuggling is questioned as unrelated to the specifics of smuggling by using the argument that smuggling or customs frauds followed by other offences, such as a disposal of the proceeds of the smuggling or customs fraud, as well as aiding or abetting in smuggling or customs fraud by state officials, should be considered and therefore additionally qualified as money laundering.

Straipsnis redakcijai įteiktas 2011 m. gegužės 23 d.